

Život i rad Milana Asića

Dula s. Mirjam Pandžić, Subotica

Uvod

Kada se bude govorilo o kulturnoj i glazbenoj povijesti grada Subotice, pa i Vojvodine, onda se neće moći mimoći značajnog skladatelja i dirigenta (i organizatora) Milana Asića. Gotovo cijeli svoj plodni životni put posvetio je Subotici — gradu čija je glazbena tradicija poznata od davnine.

Subotica, grad usred bačkih ravnica i glavno kulturno središte bačkih Hrvata, imala je sreću da su u njezinoj sredini djelovala dva ugledna glazbenika: Đuro Arnold u prvoj polovici XIX. stoljeća i nedavno preminuli Milan Asić.

Prvi je udario temelje glazbeno-umjetničkom životu Subotice dirigiranjem i komponiranjem (napose djela duhovnog karaktera), a drugi je nekoliko posljednjih desetljeća dao značajan doprinos u izgradnju glazbene kulture ovoga grada i hrvatskog naroda. Iako rođenjem Zagrepčanin, Milan Asić je svoje najzrelije godine umjetničkog rada posvetio Subotici, glavnom gradu Bačke, i ostao vjeran tom gradu sve do smrti. Hrvatska mu je dala život, a Bačka veliko polje rada.

Biografski podaci

Milan Asić je rođen 23. kolovoza 1917. u Zagrebu, gdje se i školovao. Otac mu je bio također umjetnik, ali nije bio glazbenik, već slikar, podrijetlom iz stare dubrovačke obitelji. Majka mu je bila učiteljica. Rano je počeo baviti se glazbom. Pored osnovne škole i gimnazije, pohađao je i muzičku školu, gdje je učio s velikim uspjehom violinu i teoretske predmete. Nije ni mislio glazbu izabrati za svoj poziv. Namjeravao je poslije mature studirati književnost. No, njegova karijera kao kompozitora i dirigenta počela je već u školskoj klupi. Maturirao je 1936. a tada je već bilo gotovo i njegovo prvo scensko djelo: *Pekarov Miško*, dječja opereta, čija je praizvedba bila u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu, a dirigent je bio mladi autor osobno. Opereta je imala veliki uspjeh te je poslije bila izvedena u svim gradovima Hrvatske, a doživjela je preko sto izvedbi. Poslije spomenutoga velikog uspjeha, na nagovor svoga profesora iz teoretskih predmeta, kompozitora Marka Tajčevića upisao se na Muzičku akademiju, gdje je studirao kompoziciju u klasi profesora Krste Oduka, a dirigiranje kod profesora Frana Lhotke.

Nakon uspješnog završetka Muzičke akademije postao je glazbeni urednik *Radio — Zagreba* (1944 — 45.) i pomoćni dirigent u *Hrvatskom narodnom kazalištu*. U tim godinama stvorio je čitav niz kompozicija.

Zatim je nastupio prijelomni trenutak u životu M. Asića. Zbog velike ljubavi prema kazalištu došao je 1. listopada 1945. god. u Suboticu sa svojom ženom Jelkom, istaknutom dramskom glumicom i opernom pjevačicom, koja je stvorila mnogo velikih uloga na subotičkoj sceni.

Milan Asić

U Subotici je bio dirigent Muzičke grane *Hrvatskog narodnog kazališta*, kasnije Narodnog pozorišta (1945 — 1950) i (1957 — 1976). Dirigent i umjetnički rukovodilac *Subotičke filharmonije* postao je 1946. g. Tako je počeo stvaralački i organizatorski rad M. Asića u Subotici. Za ime i rad M. Asića vezano je i osnivanje *Opere* u Subotici. Inicijativa je potekla iz Muzičke škole zbog brojnih glazbenih komada koji su se u to vrijeme izvodili u subotičkom kazalištu. Još prije službenog otvaranja *Opere* ovdje je izvođena Puccinijeva *Tosca*, a zatim *Nikola Šubić Zrinjski* Ivana Zajca i *Dubravka* Jakova Gotovca. S prvim uspjesima na području operne glazbe otvorio je M. Asić put ostvarenju stalne *Opere* subotičkog Narodnog kazališta. Od 1950. do 1954. godine, koliko je *Opera* postojala u Subotici, njen je dirigent bio M. Asić. Izvedeno je oko 300 predstava, od kojih je 21 bila premijerna. Poslije osnutka *Opere* na repertoaru su bile slijedeće predstave: Verdi: *La Traviata*, Puccini: *Madame Butterfly*, G. Bizet: *Carmen*, B. Smetana: *Prodana nevjesta*, J. Gotovac: *Morana*, Leoncavallo: *I Pagliacci*, P. Mascagni: *Cavalleria rusticana*.

Osim ovih opera, na repertoaru su bile i klasične operete kao što su primjerice *Kneginja čarodaša* i *Grofica Marica* od Kalmana i druge. Ostvarenje stalne *Opere* u Subotici je historijski čin, koji

će tek kasnije biti pravo ocijenjen i s kojim će u našoj kulturnoj povijesti biti nerazdruživo vezano ime M. Asića. On o tome kaže: »Najljepši period moga života predstavljaju one četiri godine kada je Subotica imala Operu«.

Zbor Instituta za crkvenu glazbu

Kao dirigent gostovao je sa Subotičkom filharmonijom u mnogim mjestima naše zemlje i to u Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Osijeku, te u svim vojvodanskim mjestima, kao i u Segedinu u Mađarskoj. Samostalno je gostovao 1969. kao dirigent Simfonijskog orkestra u Oradei u Rumunjskoj.

Kao skladatelj stekao je popularnost s operetama i zabavnom glazbom. Dirigirao je bezbroj simfonija (na pr. Haydna, Mozarta, Beethovena (sve simfonije osim devete), Čajkovskog (njegov najomiljeniji kompozitor), Schuberta, Schumanna, Dvoržaka i dr.). Izveo je velik broj orkestralnih uvertira, simfonijskih poema i koncerata. Imao je mnogo solista, skoro sve značajne umjetnike Jugoslavije, a također priličan broj gostujućih umjetnika iz inozemstva (iz SAD, Kanade, Kube, Njemačke, Nizozemske i Mađarske).

Vrhunac Asićeve umjetničke karijere dostigao je 7. srpnja 1950. kada je imao koncert sa Subotičkom filharmonijom (tada je brojila sedamdeset i sedam članova) u Beogradu u dvorani Kolarčevog narodnog univerziteta. Zbog uspjeha ovoga značajnog koncerta M. Asić je dobio Sedmojulsku nagradu. Na programu spomenutog uspjelog koncerta nalazila se uvertira za operu *Porin* Vatroslava Lisinskog, *Pjesme čeznuća* Jakova Gotovca (solo-sopran je pjevala Matija Skenderović), *Koncert za klavir i orkestar u ES-duru* Franca Liszta (solo za klavir je svirala Kora Milko) i *V. simfonija u c-molu* Glazunova.

Osim Sedmojulske nagrade M. Asić je dobio još niz nagrada za svoj umjetnički rad i za svoja vlastita djela.

Dobio je dvije nagrade za scensku glazbu na Susretima vojvodanskih pozorišta (1965, 1971), po-

časnu diplomu osnivača *Hrvatskog narodnog kazališta* u Subotici i druga priznanja.

Kada je 1954. g. u Subotici ukinuta Opera, M. Asić je otišao u Novi Sad, gdje je bio prvi dirigent *Opere Narodnog pozorišta i Filharmonije* (1954 — 1955). U godinama 1955 — 1957. angažiran je u Zagrebu kao muzički direktor i dirigent u kazalištu Komedija. Zatim se 1957. vratio u Suboticu na prvotnu dužnost i više nije napuštao ovaj grad sve do svoje smrti. Tada više nije bilo službene *Opere* u Subotici, no ipak su se i dalje izvodila u Narodnom kazalištu glazbena djela i klasične operete.

God. 1958. je ponovno značajna u muzičkoj karijeri i životu M. Asića. Naime, Jakov Gotovac je slavio 40. obljetnicu svoga umjetničkog rada, a slavio je taj značajan događaj sa Subotičkom filharmonijom, kojoj je tom prilikom posvetio svoje simfonijsko djelo *Bunjevačke igre*. J. Gotovac je inače bio Asićeve osobni prijatelj. Njihovo prijateljstvo potječe još iz studentskih dana M. Asića, kada je J. Gotovac bio dirigent i direktor Zagrebačke opere. On je tada uveo mladog M. Asića u tajne operne umjetnosti, a i kasnije sa velikim je zanimanjem pratio njegov umjetnički i kompozitorski rad.

35. obljetnicu svoje umjetničke djelatnosti M. Asić je proslavio 15. svibnja 1972. godine. Tom prigodom u subotičkom Narodnom kazalištu bila je praiizvedba njegove kantate za sopran solo, recitatore, mješoviti zbor i orkestar pod nazivom *Zemljo krša — zemljo ravni*. Kantata obrađuje motive iz povijesti Hrvata — Bunjevaca. Izbor teksta je učinio Bela Gabrić, a glavna je tema: U davna burna vremena Bunjevci su napustili kršnu zemlju Hercegovinu, praćeni burom, plačem žena i djece. Došli su na prostrane bačvanske ravni. Tu ih nije čekala zemlja lakog života, ali tvrde i snažne ruke su zaozrale dugačke i duboke brazde. Zazelenila su se beskrajna polja, a klasovi su ih zakitili i pozlatili.

Ovo svoje djelo kompozitor M. Asić je posvetio gradu Subotici.

Odlaskom u mirovinu 1976. M. Asić nije prekinuo svoj stvaralački rad. Istina je da nije mnogo komponirao, ali što je napravio to ostaje kao trajna vrijednost posebno u crkvenoj glazbi, što nas ovom prilikom najviše zanima.

Pobolijevao je, a posebice zadnje dvije godine, dok ga nije zadesila i smrt.

Kad se vratio iz Zagreba sredinom lipnja 1986. sa proslave 50. obljetnice mature, razbolio se i bio je u subotičkoj bolnici, a 19. rujna 1986. je završio svoj ovozemaljski život.

Pokopan je 24. rujna u Zagrebu, na Mirogoju u obiteljsku grobnicu. Na ukopu su se okupili njegovi najmiliji: kći, zet, unuka, unuk, rođaci, prijatelji i poznanici. Pored tročlane delegacije SIZ-a za kulturu u Subotici, bila je i skupina pjevača subotičkog katedralnog zbora »Albe Vidaković« sa svojim diri-

gentom s. Mirjam Pandžić. Sprovod je vodio subotički župnik crkve sv. Jurja Blaško Dekanj, koji se od pokojnika oprostio toplim riječima zahvalnosti u ime grada Subotice. U ime katedralnog zbora »Albe Vidaković« iskrenim riječima se oprostio Ivica Perčić s obećanjem da će katedralni zbor čuvati i njegovati njegove kompozicije kao trajnu vrijednost.

Folkloristi iz Mola

Smrću M. Asića Subotica je pretrpjela velik gubitak u svom kulturnom i glazbenom životu. Umorno tijelo našeg dragog maestra M. Asića sada mirno počiva u rodnom Zagrebu, gdje čeka slavu uskrsnuća. Njegova glazbena djela će i dalje živjeti, jer su veliko obogaćenje, posebno naše duhovne i rodoljubne glazbe.

Bibliografija njegovih radova

U svom skladateljskom radu M. Asić se oslanjao na narodni melos. Iako je rođen u Zagrebu, (a roditelji su mu porijeklom s obale našeg Jadrana, iz Dubrovnika), u njegovom se umjetničkom temperamentu snažno očituje naš topli, strastveni i nemirni jug, željan srčanih, značajnih, prodornih ostvarenja. Svoju stvaralačku djelatnost započeo je operetama (*Pekarov Miško*, 1935. — *Veseli pensionat*, 1938. i *Pjesmom kroz život*, 1941). Nije se na tom zadržao, nego ga je stvaralački nagon vodio da posegne i za drugim područjima glazbenog stvaralaštva. Skladao je djela za orkestar (*Narodni ples*, 1939. *Ples sa Balkana*, 1948. *Iz priče u priču*, 1949. *Dvije crnogorske slike*, 1979. i drugo). Njegov orkestar je profinjen u svakoj svojoj dionici, a pun je i jedar u cjelini. Najviše je komponirao scensku glazbu i to za nekih 30 drama (na pr. za *Plakir* M. Držića, za *Kvej Lan od Buck* — Rabadana i dr.) Od vokalno-instrumentalnih djela skladao je solo pjesme do zbornih velikih skladbi. Spomenut ću neke: *Međumurske balade*, 1958. — *Zemljo krša* — *zemljo ravni* ili *Bunjevačka kantata*, 1971. — *Moj grad*, 1972. *Japanska svita*, 1980. i dr. Pisao je i tamburaške skladbe (*Iz ravne Vojvodine*, 1974. —

— *Klasje moje*, 1975) i mnogobrojne zabavne melodije.

Duhovne skladbe Milana Asića

Iako je prve duhovne skladbe napisao još 1942. i to *Asperges me* i *Offertorium* (za mješoviti zbor), M. Asić je skladao najveći broj kompozicija duhovnog obilježja posljednjih godina svoga života, upravo onda kad je započeo suradnju sa subotičkim katedralnim zborom »Albe Vidaković«.

M. Asić je manje poznat kao skladatelj duhovne glazbe i zato ću zabilježiti njegove duhovne kompozicije i obrade, koje su nastale u suradnji sa zborom »Albe Vidaković« i dirigentom s. Mirjam Pandžić.

1979. godina: *Psalam 150* za sopran i zbor (posvećeno s. Mirjam Pandžić — 17. III. 1979.); *Dužo Kristova* za glas i orgulje — *Veliki Petak*, 1979 (posvećeno dragoj Jelki); — *O Marijo, Zvijezdo mora* za mješoviti zbor (21. VI. 1979, posvećeno biskupu Matiji Zvekanoviću).

1980. godina: obradbe: *Spasitelju koga želeć*, adventska pj., (14. VI. 1980); *Prvi žrtvenik*, božićna pj. (14. VI. 1980); *Hajte braćo i Čestit svitu*, božićne pj., (14. VI. 1980.); *Radujmo se i pivajmo*, božićna pj., (8. XI. 1980.); *Zdrav budi, mili gost*, božićna pj., (8. XI. 1980); *Spavaj, mali Božiču*, božićna pj., (8. XI. 1980.); *Zdrav, slatki Isuse*, pričesna pj., (14. VI. 1980.).

1981. godina: *Omnia omnibus* za mješoviti zbor, (12. II. 1981., u povodu srebrnog jubileja subotičkog biskupa Matije Zvekanovića); *Ja Te ljubim, o Marijo*, za mješoviti zbor (tekst Stipe Bešliina, kolovoz 1981).

1982. godina: *Ja sam s vama* za mješoviti zbor (tekst Mije Škvorca, 24. V. 1982.); *Domine, aut pati, aut mori*, za sopran i zbor (geslo sv. Terezije Avilske), (26. VIII. 1982.).

1984. godina: *Psalam 136* za solo sopran i mješoviti zbor (posvećeno zboru »Albe Vidaković«, 10. IV. 1984).

Ostale skladbe Milana Asića koje su nastale u suradnji sa zborom »Albe Vidaković«

1981. godina: *Subotico bijela* za mješoviti zbor (tekst Ante Evetovića Miroljuba, srpanj 1981.); *Moje zvanje* za mješoviti zbor (tekst Ante Evetovića Miroljuba, srpanj 1981); *Pozdrav Miroljubu* za mješoviti zbor (srpanj 1981).

1982. godina: *Moja mati, Imam jednu dušu* za solo sopran (tekst Ante Jakšića, 8. III. 1982); *Gospode, Ti si dopustio da budem pjesnik* za mješoviti zbor (tekst Ante Jakšića (17. III. 1982); *Blagoslovljena ova zemlja* za mješoviti zbor (tekst Ante Jakšića, ožujak 1982) (druga varijanta teksta za *Dužijancu*, 15. VIII. 1982. — Bele Gabrića); *Blago onom* za mješoviti zbor (tekst Ante Jakšića 7. IV.

1982); *Subotica mila* za mješoviti zbor (tekst Jakova Kopilovića, 2. VIII. 1982).

1983. godina: *Domovina moja* za mješoviti zbor (tekst Jakova Kopilovića, 16. VI. 1983); *Jorgovane* za solo sopran (tekst Jakova Kopilovića, 17. VI. 1983.).

Asićeve skladbe djeluju svježije i neposredno, osobito svojim prozračnim harmonijskim sklopovima i dopadljivim ritmom koji često podsjeća na naše narodne pjesme. Melodijska linija njegovih dionica ne teži k virtuozičnosti, nego jednostavnosti, jasnoći i raspjevanosti. Zato njegove skladbe imaju trajnu vrijednost i rado su slušane na liturgijskim svečanostima i na svim priredbama i koncertima.

Njegove skladbe, koje su nastale u suradnji sa subotičkim katedralnim zborom »Albe Vidaković« od 1979. do 1984. godine, rađene su prigodice za proslavu jubileja pojedinih osoba na poticaj i inzistiranje dirigenta katedralnog zbora s. Mirjam Pandžić, te u suradnji s prijateljem zbora prof. Belom Gabrićem, koji je pomogao u izboru tekstova.

M. Asić je stvorio niz skladbi rodoljubnog sadržaja na riječi bunjevačko-šokačkih hrvatskih pjesnika, kao što su Ante Evetović Miroljub, Aleksa Kokić, Ante Jakšić, Jakov Kopilović.

Od rodoljubnih pjesama najpoznatije su *Subotica mila* i *Domovina moja* (tekst Jakova Kopilovića) i *Blagoslovljena ova zemlja moja* (tekst Ante Jakšića).

»Mlade kraljice«

Sve Asićeve skladbe, koje su nastale u suradnji sa subotičkim katedralnim zborom, izvedene su nekoliko puta na gostovanjima u pojedinim mjestima u Bačkoj i drugdje, a osobito na koncertima i na liturgijskim svečanostima u subotičkoj katedrali-bazilici i na priredbama »Dani kruha i riječi« u subotičkom sjemeništu »Paulinum« od 1980. god. u okviru *Dužijance* (15. kolovoza, na Veliku Gospu).

U znak zahvalnosti za sve što je M. Asić učinio, katedralni zbor »Albe Vidaković« je priredio 5. prosinca 1982. koncert u subotičkoj katedrali-bazilici u povodu 65. obljetnice skladateljeva rođenja. Na programu su bila Asićeve djela. Plodna suradnja sa zborom i njegovim dirigentom prekinuta je bolešću i smrću maestra.

Neka na kraju bude spomenuto kako su M. Asić i supruga Jelka bili zaista u srdačnim i prijateljskim odnosima sa katedralnim mješovitim zborom »Albe Vidaković« i zborovođom i dirigentom s. Mirjam Pandžić i pružali su veliku podršku čitav niz godina te iskreno i korisno surađivali. Na svemu tome neka im je najiskrenije hvala.

Iako je M. Asić pretežno pisao glazbu svjetovnog karaktera (napose za scenu), svojim duhovnim skladbama dao je važan prinos toj vrsti glazbe na našem području. Katedralni zbor »Albe Vidaković« s velikom ljubavlju će čuvati, njegovati i prenositi novim naraštajima Asićevo bogato umjetničko blago.

Zaključak

Dva su grada od davnine usko povezana: Subotica, kulturno središte bačkih Hrvata imala je sreću da su u njezinoj sredini djelovala dva ugledna glazbenika: Đuro Arnold i Milan Asić.

Zagreb, glavni grad Hrvatske bio je obogaćen prisutnošću dvojice uglednih umjetnika iz Bačke, a to su Josip Andrić i Albe Vidaković. Obojica su se isticali u kulturnom i glazbenom životu Zagreba. Sva četvorica pak glazbenika iz Bačke dali su značajan udio u izgradnji glazbene kulture hrvatskog naroda.

Literatura

1. Enciklopedija Jugoslavije, I, Zagreb, 1980, str. 308.
2. Hrvatski biografski leksikon, Zagreb, 1983, str. 257.
3. Rukovet, Subotica, 1977. br. 1—2, str. 99—102.
4. Naša pozornica, *Narodno pozorište*, Subotica, 1953.
5. *Zbornik predavanja Znanstvenog skupa u Subotici*, 12—14. VIII. 1986. povodom 300. obljetnice obnovljene crkvenosti među Hrvatima u Bačkoj, Subotica, 1987, str. 228—229., (predavač o. Marijan Steiner, Zagreb)
6. Sv. Cecilija, LVI, Zagreb, 1986. br. 3., str. 59. (Bela Gabrić)
7. »Bačko klasje«, vjersko-informativni list, br. 23., 3. IV. 1983. str. 14—15. (Bela Gabrić)
8. Dnevnik i album katedralnog mješovitog zbora »A. Vidaković«.

ZUSAMMENFASSUNG

DAS LEBEN UND WERKE VON MILAN ASIĆ

Der Tondichter, Künstler und Dirigent Milan Asić (Zagreb, 23. 08. 1917. — Subotica, 19. 09. 1986) war sehr begabter, fleissiger Mann. Der Vorliegende Artikel ist eine Darstellung seines Lebenslaufs und Tätigkeit. Die Schriftstellerin versuchte zwischen zahlreichen Kompositionen von Milan Asić besonders diejenige geistliche Inspiration erkennen und darstellen. Sie schreibt dankbar über Mitwirkung zwischen M. Asić und Sängerkor »Albe Vidaković« in Subotica.